

מוזיאון ג'סי כהן השלם הוא פרויקט מתמשך שיזמו האמנים אפי ואמיר יחד עם יגאל אופיר, יעקב ארליך, חביבה ברקול, פנינה ברקול, דבורה הראל, מלכה כהן, רותי מזרחי, תקוה סדס, רחל פולט, מימי רוזנברג, עדה רחמים ועוד רבים מתושבי השכונה. המוזיאון מנוהל בידי אמנים, תושבים ואוצרים, ומציע מודל של בעלות משותפת של אמנים ולא-אמנים.

כללה שני חלקים: ציר זמן המציג כרונולוגיה שכונתית אקלקטית ולצדו מיפוי גאוגרפי-מנטלי ורב-שכבתי של המרחב שבו משתרעת השכונה. תערוכה זו שימשה בסיס תוכני שממנו התפתחו ומתפתחים עדיין השלבים הבאים בפרויקט. היא המכנה המשותף שהרכיבו יחד כל משתתפי הפרויקט, ושממנו אפשר לחשוב יחד גם הלאה.

הוועדה האזורית של מוזיאון ג'סי כהן השלם — שחבריה הם קבוצת תושבות, יוזמי הפרויקט וצוות המרכז לאמנות דיגיטלית — מתכנסת בכל שנה ובחרת במה יעסוק המוזיאון באותה שנה ומי האמנית שתוביל את הפרויקט.

ב-2017 נבחרה גל לשם להוביל פרויקט המתמקד בבית הספר השכונתי, ויצמן, שהוקם בימיה המוקדמים של השכונה ושבומונים רבים מייצג את גישת כור ההיתוך הישראלי של ראשית שנות המדינה. בית הספר עצמו נסגר בשנת 2011, אך המבנה ששימש אותו הוא כיום משכנם של המרכז לאמנות דיגיטלית ושל מוזיאון ג'סי כהן השלם.

ב-2018 הוביל תמיר ארליך פרויקט סביב האתר הארכיאולוגי שנמצא בלב השכונה ומעולם לא זכה להכרה רשמית. בשלב הראשון של הקמת המוזיאון, קיומו של האתר נחשף והובא לידיעת התושבים, ואותרו ממצאים מן החפירות שנערכו בו בשנות השישים המוקדמות. לצד הצגת הממצאים עצמם, הפרויקט של ארליך עסק בשאלות של ילידות ואותנטיות, מקור וחיקוי, מקום ובעלות.

בשנת 2019, בעקבות פרויקט התחדשות שכונתית שעליו הכריזה העירייה — ושעורר שאלות וחששות בקרב התושבים — עלתה השאלה "מה יאבד" ואיתה הצורך ביצירת מזכרת. ענבל הלצר נבחרה להוביל באותה שנה את פרויקט מיני ג'סי כהן, שבמרכזו מודל אוטופי של השכונה העכשווית.

מוזיאון ג'סי כהן השלם הוא מוזיאון של מקום, לא של תחום ידע מסוים. כההליך, הוא כלי של ניסוח יחס למקום ולהיבטיו. הוא שואף לייצר תמונה חדשה ורב-ממדית של המקום, ולא באמצעות שינוי קוסמטי, כי אם בתהליך ממושך

בהקמתו ובייצור תכניו. אלא שהמושג "מוזיאון" אינו רק תכנית סימבולית שמוזיאון ג'סי כהן השלם עוטה. הוא גם סט של פרקטיקות עבודה: איסוף, תחקיר, ארכוב, בחירה, אוצרות ותצוגה, וכן אופן פעולה המחייב ניתוח, הפעלת ביקורת ונקיטת עמדה. פרקטיקות אלה מופעלות לאורך זמן, בתהליך מתמשך של צבירה, בנייה ופירוק. זה תהליך שאינו חותר אל יעד מסוים, אלא לובש ופושט צורות תדיר, ובכך מאפשר בחינה מתחדשת החושפת קשרים חדשים, טווח חוטים נראטיביים אפשריים ופורמת אחרים.

במקרה של מוזיאון ג'סי כהן השלם, תהליך זה של התהוות מתמשכת ניזון לא רק מעושרם של הממצאים, הפריטים, הזכרונות והמסמכים, אלא גם מדיאלוג מתמיד עם השכונה העכשווית, תוך יצירת אינטראקציות שונות איתה ועם תושביה בהווה ובעבר.

התערוכה הראשונה שהוצגה במוזיאון עלתה לאחר עבודת שטח מסיבית, שכללה פגישות עם עשרות תושבים, בעלי תפקידים, תושבים לשעבר, ארכיבאים רשמיים וחובבים; איסוף חומרים ואז תיעוד, מיון ומיפוי שלהם; והחשוב מכול, גיבוש קבוצת תושבים גרעינית שמוקדשת לעניין. התערוכה

הפרויקט יצא לדרך כאשר האמנים אפי ואמיר התארחו במרכז לשהות של שישה חודשים, שהחלה באפריל 2016. פעולתם הראשונה היתה להקים את צוות המוזיאון בהשתתפות תושבות שביקשו לקחת חלק בפרויקט.

בשהותם הקודמת בשכונת ג'סי כהן, בשנת 2011, יזמו אפי ואמיר את פרויקט ג'סי מבשלת. במסגרתו צילמו 33 מתושבי השכונה בזמן שהם מכינים מאכל לפי בחירתם.

שנות פעילות: 2013 ואילך

מוזיאון ג'סי כהן השלם אפי ואמיר

מוזיאון ג'סי כהן השלם בהחלט אינו שלם, והוא גם לא בדיוק מוזיאון.

"המוזיאון" במוזיאון ג'סי כהן השלם אינו מוסד, אלא פעולה אמנותית. במלים אחרות, הוא מוזיאון פיקטיבי. מתחזה. פעולת ההתחזות הזו היא פעולה סימבולית. מובלעות בה הטענה, האמונה ואף הדרישה להקמת מוזיאון שכונתי אמיתי — אך לצד זאת, השם "מוזיאון" עצמו משמש כנושא סמכות וכו, אשר מועברים באמצעות פעולת המוזיאון אל התושבים העוסקים

של עימות המבט הפנימי עם החיצוני. התנועה המתמדת של המבט בין החיצוני לבין האישי והחוויתי היא תנועת מטוטלת הכרחית, שמאפשרת מצד אחד מעורבות במובן העמוק של

המלה — היות כלול בתוך האובייקט של המבט, על השבריריות והפגיעות הטמונות במצב דברים זה — ומצד שני שמירה על מרחק ביקורתי, פתוח לקולות נוספים ואף סותרים, ולקריאות

שלא בהכרח עולות בקנה אחד עם אותה חוויה אישית.

לא מסמנים מטרה, אלא צריך יחד להאמין במשהו שלא בדיוק יודעים מה הוא.

אתן יכולות לבצע בעצמכן או עם עזרה מסוימת. שם הבנת כמה הפרויקט הזה הפך להיות הפרויקט שלכן. ראיתי פוטנציאל של עליית מדרגה בהתנהלות של הפרויקט, ולשם רציתי להגיע.

תקוה: עצם שיתוף הפעולה הוא מה שדירבן אותנו להמשיך הלאה. נכון שזה פרויקט, אבל לא הרגשנו לבד, וההצלחה של הפרויקט לא היתה חשובה רק לנו, אלא גם לכל השותפים האחרים.

מאיר: אם אני אקח את הפרויקט הזה לפי מדד של ההיררכיה של יזמים ומשתתפים, אז בעצם זה הרגע שכולם על אותו גובה, והדבר החשוב עבורם הוא רמת הפעילות או המקום של המשתתפים בתוך ההיררכיה של הפרויקט.

מאיר טאטי בשיחה עם צוות מוזיאון ג'סי השלם יולי 2020

תקוה סדס: תוך כדי התהליך למדנו להכיר את השכונה טוב יותר, נחשפנו לאתרים בשכונה שלא ידענו על הקיום שלהם. בגלל החשיפה הגיעו בוגרים מהשכונה וסיפרו לנו דברים שלא ידענו, והיה טוב להיזכר.

מאיר: אפשר להגיד שהפרויקט הרחב את הראייה ההיסטורית של השכונה והפך למרחב למידה.

תקוה: נתן לנו כלים לעבודה משותפת. ממש חיכינו לפרויקט הבא — זה לא מובן מאליו לאנשים בגיל שלנו. באים לשמוע, ליצור, לעזור... זה נתן לנו המון. כל פרויקט העלה אותנו עוד שלב והרחיב את הידע שלנו.

עדה רחמים: בשבילי, הפרויקט הראשון שעשינו עם המוזיאון, שבו אספנו צילומים, החזיר אותנו לשנים שגרתי בשכונה והייתי חלק מההיסטוריה השכונתית. לג'סי כהן יש סטיגמה לא טובה, ותמיד הבהרתי לאנשים מבחוץ שהשכונה היא לא כמו מה שהם חושבים. אני תמיד גרתי בשכונה ואף פעם לא שמעתי על דברים אלימים, כי היה יחס חברתי טוב. במרכז המסחרי היה כל מה שהיינו צריכים. וסיפרתי לאנשים על העבודה שעשינו בתוך מוזיאון ג'סי כהן השלם, צלילה לתוך ההיסטוריה של השכונה, הידיעה על תל ארכיאולוגי

אמיר בורנשטיין: זה היה תנאי בשבילנו. לא ראינו את הפרויקט הזה מתקיים בלי קבוצה של אנשים מהשכונה. קודם רצינו למצוא את הקבוצה ואז לעשות את הפרויקט. זה לא פרויקט עם מטרת מוגדרת מראש — יש נקודת מוצא וממנה הדברים מתחילים לתפוס צורה.

אפי: זה תהליך מאוד מסובך, לא רק לנו אלא גם למי שמשתתף.

אפי וייס: אחד השיאים, לפחות מהבחינה שלי, היה בפגישה האחרונה שלנו, שבה העליתן רעיונות שחלקם

שהיה ממש קרוב לבית שלי וכיוצא בזה — זה הבהיר למי שראה ושמע על הפרויקט שהשכונה היא לא רק הדברים השליליים והסטיגמה.

מימי רוזנברג: אני צריכה להיות כנה. אני הגעתי לשכונה רק בשנת '72, עברתי את שיקום שכונות אבל לא הכרתי את כל ההיסטוריה שלה. החלק הראשון פתח בפני אנשן שלא הכרתי, והיו סיפורים מרתקים. השלבים של הפרויקט גרמו לי לעבור תהליך אמונות אישי לאורך כל הדרך. כל דבר שנעשה היה נדבך על נדבך — המחקר הראשוני, הפרויקט של תמיר ארליך ויתר הדברים. קשה לי להגדיר מהו אותו תהליך, אך הוא היה משמעותי עבורי ואי אפשר לקחת את זה כמובן מאליו בחיבור לפעולות האחרות של המרכז בשכונה, שהן מאוד משמעותיות עבור הנוער וקהלים שונים. היתה העשרה עצמית לאורך כל הדרך. אלו דברים שכשאת מספרת [עליהם] לחברים שלי הם אומרים שעברתי חוויה נהדרת, וכשהם רואים את הדברים שיצרנו הם מופתעים.

אביגיל סורוביץ': אפשר להגיד שהפרויקט הזה חיבר אתכן בצורה משמעותית יותר לפעילויות האחרות של המרכז.

ענבל הלצר: כשהצטרפתי לפרויקט, היה ברור שהפרויקט הוא של הקבוצה ולא שלי [כאמנית], ואני בתוך זה צריכה לעזור לקבוצה לממש את הרעיון שהיה להן. היו בפרויקט הזה שתי קבוצות — הקבוצה שלכן והקבוצה של הילדים מבית הספר — והפרויקט נפתח מתוך שתי נקודות מבט שונות לגמרי. אתן סיפרתן על ההיסטוריה של השכונה וכמה אתן גאות בשכונה, [ורציתן] שאני אעזור לכן למצוא את המרחב לממש את ההרגשה שלכן. הקבוצה השנייה שעבדתי איתה היתה חבורה של כשלושים ילדים, שרק ילדה אחת [מביניהם] הסכימה להגיד שהיא גרה בג'סי כהן. הפרויקט התפתח מהדימוי של ג'סי כהן — בין מה שחושבים על ג'סי כהן, כולל הילדים שלומדים בשכונה, לבין מה שאתן רוצות שיחשבו על השכונה. ואני חושבת שאם קודם היה ניסיון לעשות איזו היררכיה של

הפרויקט — איפה המקום של של האמן, של הקבוצה ושל המשתתפים — אז כאן נוספה קבוצת משתתפים שונה.

אם הפרויקט הוא קודם כל שלכן, אחר כך שלי ושל המרכז, ואחר כך של תושבי שכונה נוספים שאנחנו מזמינים להשתתף, יש הרבה דעות ממה שאנחנו שומעים כאן. זה גם גורם [לי] לחשוב על עתיד הפרויקט ועל היחס של מי שנמצא כאן הרבה זמן. אתכן אני לעולם לא צריכה לשכנע. גם כשהיה ממש קר בקומה השנייה, עדיין כולן באו וגזרו קשים, כי זה חשוב, ובתוך גזירת הקשים נכנס כל מה שנצבר בכל הפרויקטים האחרים של מוזיאון ג'סי.

יש את אלו שאנחנו מזמנים לתוך איזה פנטזיה שהמוזיאון יודע להציג. במקרה שלי זה היה משחקי מחשב וטיקטוק. זה יכול להיות כל פנטזיה אחרת, אבל שם נפגשים עם המציאות ועם דעות הרבה יותר מורכבות.

דבורה הראל: אני הגעתי לשכונה ב'1988. יחד עם אפי, בתקופה הראשונית של הפרויקט, התחלתי להבין כל מיני דברים על העשייה האישית שלי בשכונה. להפוך אותה לירוקה יותר. עברנו מסע יחד איתם להכיר להם את המקום שאני גרה בו, איך שאני רואה אותו. זה הרחיב את החיבור שיש בין האנשים בשכונה. אתמול הלכתי לעבוד בשם פגשתי עוד נשים שגרות בשכונה. עצם זה שידעתי שהן מהשכונה כבר יצר לי חיבור מיוחד איתן, וזה משהו שהפרויקט הזה הביא. הייתי רוצה שהמוזיאון ימשיך לעבוד ואולי אפילו יהיה מרכז תיירות. התחלתי אפילו ללמוד ציור, דבר שלא היה מתחיל אם לא הייתי בפרויקט הזה.

אמיר: אני שומע את כל המושגים שעולים ואני חושב שיש משהו עמוק שמאחד את כולם. מה שחשבנו בתחילת הדרך הוא שלא צריך להגדיר את התוצאה הסופית — כשיש למשהו מטרה הוא נהיה פרויקט, כשאתן לו מטרה הוא נהיה דרך, חיפוש. ומה שהמוזיאון בוחר להציג זה התוצאות של הדרך. סוג כזה של תהליך הרבה

יותר בריא, הרבה יותר אורגני, במיוחד כשיש קשר עם מקום. אנשים משתנים, אוכלוסיות משתנות, מציאות משתנה והדבר מגיב למציאות, וזה משהו שנשמר לאורך השנים.

אפי: אני חושבת שמה שעולה מכולן הוא תחושה של שייכות, ומה שאני מבינה זה שמשוה נבנה. הבנייה היא של נראטיב, של יכולת להתייחס למקום בצורה אחרת לא רק בממד הרגשי והיומיומי, אלא דרך תפישה רחבה יותר. היכולת שלי למקם את עצמי במרחב הזה ובתוך ההיסטוריה הזאת.

תקוה: בעקבות התהליך שאני עברתי לקחתי חלק בהקמה של מועדון לגמלאים צעירים. הצורך לתרום לשכונה, לחשוף אנשים שלא השתתפו בפרויקט לדברים אחרים. אני מרגישה שיש לי חלק בהצלחה של הפרויקט הזה, לגייס אנשים להקים את הדבר הזה. דברים נעצרו בגלל הקורונה וראיתי שאנשים ממש צריכים את זה, אז יזמנו מפגשים בחוץ.

מאיר: אני רוצה להגיד משהו בעקבות הדברים של ענבל, אפרופו הכשל בין ההתרפקות ההיסטורית של תושבות השכונה והרצון שלהן לשנות את האופן שבו תופשים את השכונה לבין דור הטיקטוק שמתבייש בשכונה. אני שם את זה כשאלה, כי מה שאותי מעניין הוא עתיד הפרויקט — לאן המוזיאון יכול וצריך ללכת. עקב האכילס של הפרויקט הוא הדור הצעיר.

אפי: בפגישה האחרונה, כשהתחילו להעלות רעיונות ספציפיים, דבורה דיברה על מאגר מיומנויות של אנשי השכונה. אולי מתוך המאגר יהיו רעיונות לפעולות המשך. אחד הדברים זה לחשוב על אסטרטגיות ביחס לשאלה איך המוזיאון יכול להתרחב לעוד אוכלוסיות. כשהקמנו את המוזיאון, חשבנו שהוא יהיה כלי שדרכו מטפלים בכל מיני נושאים שמטרידים או צפים על פני השטח. יש מצב ישו או חדש, וכשרוצים להתייחס אליו אז אומרים "אוקיי, יש את המוזיאון, אז בואו נכניס את הנושא פנימה, נעבד ונטפל בו".

מאיר: את מתכוונת בעצם שצריך להתעסק בכאן ועכשיו, לפתור דרך אמנות את הדברים שקורים כרגע ופחות להתייחס לעבר של השכונה.

אפי: זה בעיני השלב הבא של המוזיאון. אני מרגישה שהעבר היה מאוד חיוני – חייבים להבין איפה אנחנו נמצאים ומהיכן כל זה נובע, ולכן זה חשוב. זה פרק של המוזיאון שנשאר קבוע. אבל זה צריך להפוך לפלטפורמה.

אמיר: כלי חשיבה שכונתי.

מאיר: זה קצת כמו התהליך של המרכז לאמנות דיגיטלית. בעשור הראשון שלו הוא מתעסק בתערוכות ובעשור השני שלו הוא התחיל להתעסק בקהילה. אז גם המוזיאון הזה – השלב הראשון היה קהילה, ועכשיו הוא רוצה להתעסק עם הקהילה באיזושהי צורה קונספטואלית.

אפי: נכון. אבל יחד עם זאת, תמיד לעשות תערוכות.

אמיר: זאת צורת התקשורת שלו, זה מקום שמתקשר ככה, דרך תערוכה. רציתי גם לדבר על אוכלוסיות יעד. האתגר הגדול הוא להגיע לאוכלוסייה של גילאי 25 עד חמישים. זו אוכלוסייה שהיתה הכי פחות נגישה עבורנו, כי הם בדרך כלל עובדים ויש להם ילדים. [אבל] החשיבות שלהם למוזיאון גדולה. נוער יש לו פעילויות אחרות, הוא נכנס ויוצא מהמרכז. אם המוזיאון יהיה כזה שיוכל למשוך את האנשים האלו ולתת להם איזושהי חוויה שתגרום להם לצאת מהבית אחרי יום עבודה, זה יהיה משהו חשוב.

עדה: אני הייתי רוצה שיהיה יותר חיבור לקהילה האתיופית. הם יחסית החדשים בשכונה, והתרבות שלהם לא מיוצגת בתוך הפרויקט.

ענבל: כמו שאפי ואמיר אמרו, הפרויקטים ביחד זימנו אפשרויות של כתיבת נראטיבים של השכונה. בפרויקטים הקודמים היתה הליכה מהתמקדות בעבר קדימה, כולל שילוב של דמיון. לדעתי מתבקש שהשלב הבא יצא מתוך ההווה. אני חושבת שהעיסוק

התיעודי-שימורי, עם כל כמה שהוא מרגש, לא צריך להיות נקודת מוצא יותר. מאוד הוקסמתי מהרעיון של מוזיאון של היוםיום, למרות שאין לי רעיון למימוש של זה. עלו רעיונות מרגשים כמו מאגר מיומנויות שכונתי למוזיאון, שמתעסק בסוגיות אמיתיות. אני חושבת שיוכל להיות בזה ערך מוסף למוזיאון. למשל אם מתוך היוםיום מייצרים רשימה של בעיות בשכונה – כמו שאמרה אחת הבנות, הדור הצעיר מתמקד ב"אין" וקשה לצאת מזה – ואז מערערים על הנחות היסוד שמסווגות אותן כבעיות. הרי מה שאנשים עושים זה בעצם להשתוות בהרחבת הסוגיה. בתהליך ולא בפתרון. אז מה יקרה אם בעיות אמיתיות של השכונה יידונו בכלים אמנותיים, שבעצם לא יוצאים מתוך חשיבה על פתרון אלא מתוך הרחבה של מציאות נוכחית?

